

GENERALDIREKTÖREN

2024-01-31

Ärendenummer: 23/001546

Er ref: U2023/02898

Sidas svar på remiss av SOU 2023:59 Ny myndighetsstruktur för finansiering av forskning och innovation

Rubricerade slutbetänkande ligger delvis utanför Sidas kompetens- och ansvarsområden. Sida avgränsar därför sina kommentarer till de områden som rör biståndsfinansierad forskning samt biståndets kunskapsbehov.

Sammanfattning

- Sida tillstyrker utredningens förslag att ta fram särskilda stödformer för att behålla forskningsrelationer mellan tidigare biståndsländer och svenska aktörer, något som också kan gynna ett framtida handelsutbyte.
- Sida tillstyrker utredningens förslag att den så kallade myndigheten för strategisk forskning ska kunna finansiera forskning och innovation som stödjer andra myndigheters sakområden. Sidas förslag är att denna nya myndighet bör ha en särskild utlysning av medel för svensk utvecklingsrelevant forskning.
- Sida föreslår att instruktionerna till övriga av utredningen föreslagna forskningsfinansierande myndigheter bör uppmuntra stöd till globala och utvecklingsrelaterade forskningssamarbeten och forskningsfrågor. Finansieringen av denna forskning bör ske inom de ordinarie forskningsanslagen.
- Sida lyser inte ut forskningsmedel till svenska forskare, varför Sida avstyrker utredningens förslag att Sida ska upphöra med finansiering av extern forskning och innovation. Remissvaret inleds med ett kort förtydligande av det biståndsfinansierade forskningsstödet omfattning, syfte och organisation.

Det biståndsfinansierade forskningsstödet

Utredningens förslag är att myndigheter som ”har en annan huvuduppgift” ska upphöra med finansiering av extern forskning och innovation. Medlen ska istället ”fördelas via Myndigheten för strategisk forskning” (sid 384). Sida avstyrker ett sådant förslag med avseende på Sida, men tror att förslaget har att göra med hur Sidas uppdrag beskrivs (sid 105). Nedan ges därför en kort beskrivning av det biståndsfinansierade forskningsstödet.

Strategi och anslagsvolym

”Forsknings-samarbete” är en av flera anslagsposter till Sida. Anslagsposten styrs av en regeringsbeslutad strategi med övergripande mål att bidra till ”stärkt forskning av hög vetenskaplig kvalitet och relevans för fattigdomsbekämpning och hållbar utveckling”.¹ Uppdraget att genomföra strategin delas av Sida och Vetenskapsrådet.

Sida har ansvar för strategins första tre mål: 1) ”stärkt forskningskapacitet och hållbara forskningsmiljöer”, 2) ”stärkt global, regional och nationell forskning av relevans för minst utvecklade länder och regioner”, samt 3) ”stärkt genomslag för forskning av relevans för fattigdomsbekämpning och hållbar utveckling”. Vetenskapsrådet har ansvar för det sista delmålet: 4) ”stärkt svensk forskning av hög kvalitet och särskild relevans för fattigdomsbekämpning och hållbar utveckling”.

Utredningens uppgift att av anslagspostens 440 miljoner kronor år 2023 gick 180 miljoner till svenska forskare via Vetenskapsrådet (sid 105) är inte korrekt. Inför 2023 anslag regeringen i regleringsbrevet till Sida totalt 440 miljoner kronor för ”forsknings-samarbete” (anslagspost 32). Detta var en minskning jämfört med de närmast föregående åren då anslaget legat på drygt 900 miljoner kronor.² Vetenskapsrådet, å sin sida, fick inför 2023 initialt 180 miljoner kronor för utvecklingsforskning (anslagspost 40) från ramanslaget för biståndsverksamhet. Det var nästan lika mycket som föregående år (185 miljoner kronor).

Sammanlagt gick 2023 initialt alltså totalt 620 miljoner kronor till biståndsfinansierad forskning till de båda myndigheterna.³ Sommaren 2023 beslutade regeringen att Vetenskapsrådets pågående utlysningssomgång av forskningsmedel skulle avbrytas. Detta innebär att 2023 års anslag bara delvis utnyttjades och att biståndsfinansierad forskning via Vetenskapsrådet under kommande år gradvis fasas ut.

För 2024 ligger anslagsposten till Sida för forsknings-samarbete kvar på den lägre volymen, 440 miljoner kronor. Anslaget till Vetenskapsrådet för utvecklingsforskning omfattar 129,5 miljoner kronor och går till projekt som beviljades 2022 och tidigare. 2024 är därmed det totala anslaget till biståndsfinansierad forskning, till de båda myndigheterna, cirka 570 miljoner kronor.

---

¹ ”Strategi för Sveriges utvecklingssamarbete inom forskning för fattigdomsminskning och hållbar utveckling 2022 – 2028”.

² 2021 var tilldelningen till Sida 920 miljoner kronor och 2022 initialt 960 miljoner kronor. Anslaget minskade senare under 2022 till 603 miljoner kronor på grund av migrationskostnader i samband med Ukrainakriget.

³ Att jämföra med totalt 1105 miljoner kronor för 2021 respektive 1140 miljoner kronor för 2022 (före neddragningar 2022 – se not 2).

Forsknings-samarbetet på Sida

Sida stödjer bilaterala program för forskarutbildning och stärkta forskningsmiljöer vid universitet i ett urval samarbetsländer (just nu Bolivia, Etiopien, Kambodja, Mocambique, Rwanda och Tanzania). I dessa program deltar även svenska forskare och universitet. De forskarstuderande får delvis utbildning och handledning i Sverige (så kallade sandwich-doktorander).

Genom att de forskarstuderande fortsätter att vara knutna till sina hemmauniversitet och genom stöd till dessa universitets forskningsmiljöer (laboratorier, ICT, administration, etc.), stärks förutsättningarna för att forskarna ska fortsätta vara verksamma i sina ursprungsländer. Med utgångspunkt i de utvecklingsplaner som de nationella universiteten i Sidas samarbetsländer tar fram, bjuds svenska universitet in att föreslå projekt i samarbete med olika forskargrupper vid dessa universitet. I dialog med samarbetslandets universitet, etablerar Sida därefter ett övergripande program baserat på den vetenskapliga kvaliteten av projektförslagen (granskade av oberoende bedömningskommittéer) och övriga kapacitetsstärkande komponenter.

Utöver de bilaterala programmen, stödjer Sida regionala och internationella forskningsprogram inom olika ämnesområden, till exempel medicinsk forskning, forskning inom agrara näringar och samhällsvetenskaplig forskning. Stöd ges också till insatser som stärker forskningskommunikation, innovation och nationella forskningsråd. I flera av dessa stöd ingår explicita komponenter som bidrar till att stärka lokal forskningskapacitet.

Sida betonar vikten av lokalt ägarskap av forskningens inriktning och styrning. Forskningsagendan ska i hög grad bestämmas av organisationerna själva och inte styras av svenska forskningsprioriteringar. Enskilda forskningsprogram och organisationer identifieras utifrån kapacitet, tematik och hur de stödjer Sidas uppdrag att genomföra strategin för forskningssamarbete. Genom breda inbjudningar att anmäla intresse för stöd söker Sida vidga portföljen och nå fler potentiella samarbetspartners, inte minst i låginkomstländer.

Sida lyser inte ut forskningsmedel till enskilda forskare

Sida lyser inte ut forskningsmedel direkt till enskilda forskare eller till svenska lärosäten. Sida hanterade tidigare det så kallade "svenska programmet" eller "u-forsk" (utvecklingsforskning) som var en utlysning av forskningsmedel för forskare knutna till svenska lärosäten. 2013 togs programmet över av Vetenskapsrådet, bland annat därför att utlysningförfarandet var administrativt belastande för Sida.

Inom ramen för strategin för forskningssamarbete förekommer det att Sida genom avtal med en regional eller internationell organisation bidrar till särskilda internationella utlysningar av forskningsbidrag. Exempel på detta är det europeiska EDCTP

(*The European & Development Countries Clinical Trials Partnership*), den internationella givargruppen för forskning om klimatfrågor, *Belmont Forum*, eller initiativet JPIAMR (*Joint Programming Initiative on Antimicrobial Resistance*).

Sidas medverkan i dessa utlysningar syftar dels till att öka stödet till forskning om frågor av hög relevans för människor som lever i fattigdom, dels till att öka deltagandet av forskare från låg- och lägre medelinkomstländer i internationella forskningssamarbeten. En princip är att forskningsmedel ska kunna förmedlas direkt till forskarnas lärosäten i låginkomstländer, för att främja jämlika forskningssamarbeten och stärka det lokala ägarskapet. Forskare från låginkomstländer ska även kunna vara huvudsökande i internationella utlysningar.

Forskningsbiståndets roll för svensk forskning

Sida tillstyrker utredningens förslag att ta fram särskilda stödformer för att behålla forskningsrelationer mellan tidigare biståndsländer och svenska aktörer, vilket också kan gynna ett framtida handelsutbyte (sid 324).

Sida tillstyrker vidare utredningens förslag att den föreslagna myndigheten för strategisk forskning ska kunna finansiera forskning och innovation som stödjer andra myndigheters sakområden. Bland formerna för sådant stöd bör en utlysning av forskningsmedel för svensk utvecklingsrelevant forskning ingå.

Därutöver är det Sidas uppfattning att instruktionerna till övriga föreslagna forskningsfinansierande myndigheter bör uppmuntra stöd till globala och utvecklingsrelaterade forskningssamarbeten och forskningsfrågor. Finansieringen av denna forskning bör ske inom de ordinarie forskningsanslagen.

Stärkta länkar mellan forskningsbiståndet och bredare samarbeten

Ett fungerande forskningssamarbete bygger på jämbördiga relationer. Sidas bilaterala modell för forskningssamarbete har, enligt en tidigare utvärdering, lett till produktiva samarbeten med svenska universitet, men relativt sällan tagits vidare bortom biståndsfinansieringen.⁴ I närtid finns dock exempel på hur samarbetet utvecklats med andra medel än bistånd. Bland annat har Karolinska Institutet och Makerereuniversitetet i Uganda etablerat ett kompetenscenter för hållbar hälsa som vidareutvecklar samarbeten som etablerats inom Sidas bilaterala program.⁵ Nyligen har också EU, efter önskemål från Rwanda, uppmuntrat Sverige att ta vara på nya medel för läkemedelsforskning och vaccintillverkning.⁶

---

⁴ Sida Evaluation 2021:2, *Evaluation of Sida's model for bilateral research cooperation*, NIRAS, Sweden.

⁵ Se [Centre of Excellence for Sustainable Health | Karolinska Institutet \(ki.se\)](https://www.ki.se/centres-of-excellence-for-sustainable-health).

⁶ Forskningen ska göras i samarbete med forskare i Rwanda, på basis av resultaten som det biståndsfinansierade forskningsstödet hittills åstadkommit; formerna för samarbetet är under utveckling; se

Det finns anledning att utveckla stödformer för att främja denna typ av samarbeten. Inte minst behövs särskilda medel för att avhjälpa informationsbrister, identifiera relevanta forskningsfrågor och tillgängliggöra forskningsmedel för att få till stånd likvärdiga forskningssamarbeten mellan svenska forskare och forskare från låginkomstländer. För svensk forskning behövs samarbeten med forskare från låg- och lägre medelinkomstländer för att identifiera relevanta och viktiga frågor som bara kan inhämtas genom kontakter och samarbeten med dessa forskare.

Svensk forskning och forskningsbiståndet till ömsesidig nytta

Svensk forskning har haft nytta av forskningsbiståndet i huvudsak via två kanaler: dels svenska universitets engagemang i Sidas bilaterala program, dels Vetenskapsrådets biståndsfinansierade utlysning inom utvecklingsforskning. Dessa kanaler är ömsesidigt förstärkande: Svenska forskares engagemang i de bilaterala programmen väcker deras intresse för specifika utvecklingsrelaterade forskningsfrågor som sedan kunnat tas vidare i Vetenskapsrådets program. Samtidigt har Vetenskapsrådets utvecklingsforskning stärkt svenska forskares vilja och förmåga att handleda forskarstudier i de bilaterala programmen. Synergierna har gynnat svensk forskning, främjat svenska relationer med omvärlden och Sveriges förmåga att hantera globala utmaningar.

Den utvecklingsforskning som Vetenskapsrådet finansierat med biståndsmedel handlar dels om forskning *för* utveckling inom en bredd av vetenskapliga discipliner, dels om forskning *om* utveckling.

Den första kategorin, forskning för utveckling, omfattar en rad forskningsområden och rör både en lokal och en global kontext. Det kan handla om antibiotikaresistens, ojämlik hälsa eller hotad biologisk mångfald, forskning som är uppenbart relevant också för Sverige på kort och lång sikt.

Forskning inom den andra kategorin, forskning om utveckling (demokrati, ekonomi, fredsskapande, bistånd osv), är också relevant för Sverige, men kanske särskilt för svensk utrikespolitik, för svenskt utvecklingssamarbete och för Sida. Forskningen bidrar till ett informerat beslutsfattande och stärker svensk förvaltning.

Sida menar att det är av stor vikt att Sverige fortsatt har tydliga former för stöd till forskning för och om utveckling. Avvecklingen av Vetenskapsrådets biståndsfinansierade program för utvecklingsforskning kan medföra att svensk kompetens på området minskar. Utan specifik finansiering av utvecklingsforskning kan forskare vid svenska lärosäten komma att välja bort samarbeten med forskare i länder där forsk-

ningsinfrastrukturerna är svaga, en risk som Vetenskapsrådet tidigare också påpekat.⁷ Särskilda utlysningar till utvecklingsrelevant forskning vid den föreslagna myndigheten för strategisk forskning är därför väl motiverat.

Behov av forskning kring globala utmaningar inom alla anslag

Det är vidare Sidas uppfattning att de två andra föreslagna forskningsfinansierande myndigheterna, vetenskapsmyndigheten och myndigheten för innovation, också bör uppmuntra globala forskningssamarbeten och forskningsfrågor.

Konkret föreslår Sida att till de punkter som finns i utredningens förslag om förordning av instruktion till den nya vetenskapsmyndigheten (sid 422) lägga att myndigheten ska ”beakta Sveriges behov av kunskap av relevans för globala utmaningar”. För myndigheten för innovation är förslaget att i första paragrafen i den föreslagna förordningen av instruktion (sid 442) lägga till att myndighetens verksamhet ska beakta ”Sveriges behov av innovation för globala utmaningar”.

Forskningsbiståndet gör svensk forskning konkurrenskraftig i EU

Därutöver är det viktigt att påpeka att EU, i motsats till Sverige, generellt ökar stödet till internationella forskningssamarbeten. Av medel som hittills fördelats via EUs stora forskningsprogram *Horizon Europe* (från 2021 till 2027) har stödet från EU till partners i behöriga icke-EU-länder redan ökat väsentligt jämfört med föregångaren *Horizon 2020* (mellan 2014 och 2020). Här ingår stöd till partners i låg- och medelinkomstländer.⁸

Det är av central betydelse att Sverige inom EU också i framtiden uppfattas som en attraktiv partner i forskningsprojekt i utvecklingsländer. Det är därför viktigt att fortsätta främja det långsiktiga arbete Sida bedrivit för att stödja vetenskapliga nätverk och fungerande forskningsinfrastruktur, inte minst i många Afrikanska länder. Sverige måste ha något att bidra med, annars finns en stor risk att Sveriges roll som attraktiv partner i EU-finansierade projekt snabbt kommer att försämrats.

Utöver dessa specifika kommentarer har Sida inget att erinra mot remissförslaget.

---

⁷ Se Vetenskapsrådets forskningsöversikt Utvecklingsforskning, 2023, sid 9.

⁸ European Parliament, Briefing, March 2023, [The EU's global approach to research and innovation \(europa.eu\)](https://www.europa.eu)